

„Mindig ugyanazok vagyunk, mindig mások”

Mai szlovák költők versei

A szerkesztő negyven soros ajánlást engedélyezett az alább következő összeállítás elé. Természetesen negyven sor olykor világok fel- és megmutatására is elegendő lehet, most azonban csak amiatti kesergésünk fér bele, hogy ilyen terjedelemben aligha lehetséges legalább valamennyire is megközelítenünk ez alkalommal felvállalt, s a mai magyar versolvasó számára szinte teljességgel ismeretlen tárgyunkat. Összeállításunk ugyanis szlovák költők, kortárs szlovák költők verseit villantja fel a Palócföld olvasói előtt. Talán egy éve sincs, hogy a lap kritikusa, Endrődi Szabó Ernő éppen ezeken az oldalakon az Európa a szomszédban van csodálkozással vegyes felismerésével üdvözölt egy, a szlovák líra legújabb áramlatait bemutató versgyűjteményt, amely a felszabadulás óta első ízben vállalkozott az összefoglalás igényével erre a feladatra. A kritikus csodálkozása elsősorban azzal magyarázható, hogy eltekintve néhány szerény, s általában nem a legszerencsésebb, vagy mára már teljesen elavult válogatástól, a kortárs szlovák költészet mai derekbadának – a felszabadulás után induló alkotóinak –, s a náluk is fiatalabbak törekvéseit Magyarországon mind a mai napig sűrű homály veszi körül. Sőt, számos jel utal arra, hogy a magyarországi versolvasónak nemegyszer alaposabb információi lehetnek – és vannak is – a tőle távoli és idegen népek költészetéről, mint a vele szomszédságban és évszázadokig történelmi közösségben élő szlovák nép lirájáról. Igaz, ennek a tájékozatlanságnak, s igen gyakran a kiadói szakemberek, lektorok és lapszerkesztők részéről megmutatkozó érdektelenségnek, bizalmatlanságnak mindenekelőtt történelmi, szociológiai, s lélektani okai vannak, amelyek a két nép közt kétségtelenül meglevő, egymással szembeni előítéletekben gyökereznek. Am előítéleteinkkel nemcsak, hogy kizárólag magunkat károsítjuk, hanem azok minden esetben többet árulnak el rólunk, mint előítéleteink tárgyáról. Éppen ezért mutatkozik egyre időszerűbbnek, hogy olyannak nézzük és lássuk a világot – a közvetlen környezetünket nemkülönben –, amilyen. Voltaképpen ezt a cél szolgálná alábbi, a teljességet sem horizontális, sem vertikális irányban felvállalni nem tudó összeállításunk is. S ha más nem is, remélhetőleg legalább annyi kiderül az alább sorjázó és három-négy nemzedék különböző karakterű alkotóira figyelmeztető versekből, hogy napjaink szlovák költészete korszerűségénél, differenciáltságánál, világlátásánál és világmagyarázatainál, továbbá a mai magyar költészettel párhuzamos jelenségeinél, illetve a líránkban, könyvkiadásunkban, fordításirodalmunkban fellelhetően pállalkozásainál, kísérleteinél fogva okkal s joggal tarthat számot a magyar olvasó érdeklődésére is.

TÓTH LÁSZLÓ

Főnevek

Ágy és üresség
reggel háztetők
karbid és jó bor
molnár s rózsaszál

Elveszett asszony
gyapjúruhái
szobor zord folyó
Beethoven feje

Azután újra:

hátrálás árnyak
keringő és fű
fény fém fék homok
halász és kezek

Éjszaka éjfél
Kövek fűvése

IVAN MOJÍK (1926)

Egy vidám nap

Tegnap délelőtt az új városnegyedben bolyongtam
Amikor hirtelen odavágtatott hozzám április
És a szemembe tekintett
A téren énekelt a benzinkút a cukrászdából kikialtott a feketekávé
A mérleg is nevetett a hentesüzletben
És nyelvét táncoltatta

Kezüket nyújtották felém a tárgyak
Zengtek a zászlók
Lángolt a délelőtt
Akár egy hatalmas
Piros trolibusz

Jól éreztem magam ezen az új lakótelepen
Mely oly' kiegyensúlyozottan üldögél a tóparton
Bementem egy könyvesboltba és a könyvek csillagokkal teli
Tenyerüket mutatták
Melyek egyenesen az égboltról hullottak oda

Sétálgattam a vidám házak között
Melyek eltitkolták hogy forog velük a világ
Tele volt a fejem vesszorokkal
Pirosak voltak mint a lelkiismeretem
Tárnáimból darabonként hordtam felszínre az örömet
És mindenkinek ráaggattam a kabátjára
Aki vel csak találkoztam itt

Térdeplés

I

Estére belezuhansz a térdeplésbe,
térdedtől fölfelé kimeredsz belőle,

elmerülsz benne, belesüppedsz és ilyenkor
egy térdeplésnyivel vagy alacsonyabb magadnál,

a mélybe tart a térdeplés lépcsője,
le a föld mélyébe és te végigmész rajta,
a térdeplés mentén távozol,

és felrakod a térdeplésre,
felemeled rá, elhelyezed és viszed rajta

a bölcsődet, melyet a haranggal együtt
hoztak mozgásba, melynek oldalát balról
egyre nehezedeő szíveddel kongatod,

harangszóval búcsúzik tőled a bölcső, s amint távolodsz tőle,
ércesen zengő hangja kísér végig utadon,

a harangban térsz magadhoz és benne indulsz növekedésnek,
a harangban állsz lábba és sirva is a harangban fakadsz,
és fejed kidugva belőle, kiöregszel a harangból,

felhalmozódsz a térdeplésen, terhed alatt
belesüppedsz és az emberhúsrá éhes
térdeplés elnyel, s elevenen
fal fel téged.

2

– Lám, az ajtóban térdepelsz most,
melynek pántja a térdedben van,
s zárja a szádban.

– Lám, a térdeplésben kitarulsz,
a bejárat a térdeplésen át vezet, mely
kisebb akármelyik ajtónál.

Kitalált...

Kitaláltunk mindent, ami volt.
Kezdetől fogva az volt, ami nincs.
És minden perc illúzió volt.

Abban, ami van, az a szép,
ami nincs.

Két képből állt az élet,
s érintésével vont a fénybe az egyik
ama másikat.

Végül egyetlen képpé vált a kettő.
A föld fekete fénye belevegült
a kékbe.

Várunk a homokon
és a levegőben épült.

Mindennapi útjainkról
abba térünk meg.

L'UBOMIR FELDEK (1936)

Falusi temetőben

(Egy árvai motívumra)

Egy falusi temetőben
eltűnnek hirtelen a sírkövek
és a halottak
feljönnek a mélyből.

Kisvártatva
már beszélgethetsz is velük:
– Milyen érzés meghalni?
– Ó, hát egyre nehezebben mozog a szád,
s alsó ajkad végül már el se válik a felsőtől.
– Akkor hát a térdemen nyitnék szájat!
– Közvetlenül előtte a halál

térd fölött vágná le a lábadat.
– Úgyhogy az ember már csak
saját magát nevetetne?
– Saját maga alatt, saját maga alatt...
– És hogy-hogy most mégis beszélgettek velem?
– Te már kezdesz
velünk együtt hallgatni, testvér.

Egy nap

Megeshet hogy egy téli reggel
nem a megszokott útvonalon
megy veled az autóbusz

Áthalad
gyermekkorod faluján
(de nem szállsz ki belőle)

minden bokrot ismersz itt
de te továbbutazol
egy idegen város felé

Az égboltot lám mintha
vízfestékkel
festették volna kékre

Csak a látóhatár szélén vöröslik
impreszionisztikusan a nap

(Valójában alig ismered
és nem is akarsz tudni arról
hogy egy egészen közönséges
átlagos nagyságú csillag csupán
nem fiatal de nem is öreg még
Épp a legjobb korban van:
aktív tevékenységének
fele és kétharmada közt –
s akárcsak te leszálló ágba már)

Megeshet hogy egy téli reggel
nem a megszokott útvonalon
megy veled az autóbusz

Örülsz hogy a tegnapi
hirtelen jött tavasznak
(az éjszaka folyamán) már nyoma se
maradt

Újból (ha egy napra is) itt az ősi tél

Zúzvara permete alatt
édesednek emlékeid:
újból fontosnak tartasz ezt-azt
mint egykor amikor a hajnali
munkásvonatokkal utaztál még
s az éjszakai autóbusszal
tértél mindennap haza
(Újból fontosnak tartasz mindent –
mint hajdanán diákkorodban)

Azok a mindennapi utak
a munkád s magadat keresők
És a megannyi visszatérés
önmagadhoz

Egy téli este
az ismerős (reggeli) útvonalon
térsz vissza az autóbusszal

Az égbolt most már száraz
Odafent egyszer s mindenkorra
nyugovóra tért a nap

Semmi új nem jut már eszedbe:
amit nem reggel kezdtél
este sem fejezed be

s amit nem fejeztél be reggel
azt többé este se kezd el –
ha (még) férfi vagy

Beveszel egy tablettát

Rosszul vagy?
 Beveszel egy tablettát.
 Becsteledik, lehül a levegő,
 pulóvert húzol magadra.
 Rettegsz a huzattól,
 a hidegtől, s talán
 az örömtől is.
 Már amiatt is kutyául
 érzed magad, hogy időnként
 neked van igazad.

IVAN ŠTRPKA (1944)

*Közelebb van hozzánk
 a pokol,
 mintsem gondolnánk*

Fehér holló
 fehér hóban,
 megzöldült a fűvel,
 keresheted, hol van.

Felismerhetetlen itt,
 láthatatlan ott.
 Pocsolyák nyelnek el így
 száz és száz napot.

Nincs sehol.
 A háztetőkön sem,
 ott sem láthatod.

Hátunk mögül
 mégse hangzik más,
 csak alt károgás.

Ősrégi

A csillagok a földből nőnek.
 Éles hang szól rám a sűrű
 és ragadós sötétségből – gyere!
 egy meteor fog becsapódni itt –
 csóvját sokáig látom még,
 fénnel hinti tele a sötétséget,
 Felfedezem az álom testét;
 a helyet, ahol nem nő semmi,
 a hát gipszöntvényét,
 a kígyótojást mélyen a földben,
 az érintés nélküli szeretkezést,
 a szerelmet
 és állatian szomorú Küklopsz-
 szemét.

KAMIL PETERAJ (1945)

Idegen saját

eltékozoltad a napot
 mielőtt még eltékozoltad volna

elindultál oda
 ahová még nem indultál el

megérkeztél oda
 ahol még nem vagy

eltávozol onnan
 ahol nem voltál még

lábadat is kölcsön kaptad
 futásodat is szádat is

lóbáld meg életed
 s szavaidat
 nem saját szavaidat
 változtasd sajátjaiddá

Egológia

Hol találok azt, akinek a kisujjában van itt minden?

Nincs itt.

Ki helyettesíti őt?

A helyettes.

A helyettesek seregei.

A helyettesítettek seregei.

Hol találok a fát?

Beteg.

A BS-986-os jelzésű betonoszlop helyettesíti.

Felhatalmazása van tudatni Önnel,

hogy a O₂-es rendszeresített anyagfelvonulás iránti kérelmét

a O₂-es rendszertelen anyagfelvonulás miatt elutasítják.

Megtetheti, hogy nem ért egyet ezzel.

Hol találok a madarakat?

Nem tértek vissza a melegebb vidékekről.

A szúnyogok és a legyek helyettesítik őket.

A fecskék vihar előtti

bukórepülése iránti kérelmét

elutasítják.

Megtetheti, hogy tiltakozik.

Hol találok a fűvet?

Szabadságát tölti.

És mikor lesz itt?

Nem lesz.

A szintetikus aszfalt helyettesíti.

Telenként megrepedezik, nyaranként meglágyul az agya.

A rágcshalható fűszál iránti kérelmét

elutasítjuk.

Megtetheti, hogy a felsőbb szerveknél próbálkozzék.

Hol találok az égboltot?

Schol.

Smog kandidátus helyettesíti,

aki a saját érdekében figyelmezteti Önt,

hogy szerveit tegye hozzáférhetővé az illetékes szervek számára,

melyek aztán elemzik,
ill. elemzés alá vetik azokat,
hogy kiutalhassák Önnek a megfelelő
védőeszközöket.
Amelyek garantáltan hatástalanok.
Megtcheti, hogy fellebbez.

Nem kellene senkinek?
Ne tolakodjon, várjon a sorára.
Változzon át!
Sóder osztályunkon van még
néhány betöltetlen hely.
Aki előbb érkezik, előbb őrlődik.
Teljes ellátást biztosítottunk.
Érkezés naponta.

Mi az, hogy étkezés?
Mi az, hogy naponta?

FRANTIŠEK LIPKA (1946)

Vonatok

Éjszakai vonatok. Képzzeletszülte vonatok.
Egyik irányból befutnak az állomásra. A szembe.
A fejbe. Hajad füstjét húzzák maguk után.
Szemed fényével világítanak. Keresztül haladnak rajtam.
A csontok hídjain át. Az erek alagútjain át.
A másik irányban kifutnak az állomásról. A fejből.
A szemből. Hajad füstje eltűnik
a fűszálak közt. Szemed fénye
csillagok fényévé válik. Egyre kisebbedő csillagok fényévé.
Robognak a vonatok. A képzzeletszülte vonatok.
A test üregeiben dübörögnek. A gyomorban. Az ephólyagban.
Az elerőtlenedő izmok görcsében.
Kerekcik szétszabdalják az agyat. Felszámolják
a kapcsolatot az egyes szervek között. A lélek és a hús között.
Egyik irányból befutnak a szembe. A fejbe.
Másik irányban kifutnak a fejből. A szemből.
Eltűnnek az éjszakában. Visszatérnek a sötétségből.
Kerekcik szétszabdalják az agyat. Felszámolják a kapcsolatot
közted és köztem.
Az egyedüli valóságot, amely
a nemlét fölé emelkedik.

Kék a világ, mint a narancs

Április, május, valami történt a köddel
az úton
és a kertekben is;
reggeli szellő, reggeli
szerelem, a tojás
reggeli koccanása,
ó,
a serpenyő szélén: tudni,
hogy felébredtem,
tudni,
hogy még az esti mosollyal állsz
a reggeli ajtóban, tudni, hogy szemedbe hulló
hajad mögül engem figyelsz sandán, tudni
és nem tudni,
tudni és nem tudni.
A nap közepén, a kút
közepén, a világ közepén,
mely kék mint a narancs,
halk hívásaid
forró objektívében:
tudni és nem tudni.
tudni és nem tudni.

Valami történt a köddel: forró teát
iszunk, forró reggeli teát iszunk, forró reggeli májusi
teát iszunk... megérintjük egymást a kezünkkel, mindig
ugyanazok vagyunk, mindig mások.

A magunk helyén;
mások helyén.

Hamlet, aki még mindig örült

A J. S. Bach nevű számítógép
karosszékek
tévéreklámjaihoz
szerez zenét.

A Leonardo nevű számítógép
Mona Lisa portréjának
ezeregyedik eredeti példányát festi
s küldeményeit az előfizetési jegyzék szerint
juttatja el az első milliomosoknak.

A Hemingway nevű számítógép
emlékiratait írja
a levitézlett politikusok örömére.

A Napoleon nevű számítógép
a lélektani hadviselés
új változatának terveit
rendezgeti.

A Galilei nevű számítógép
visszavonja az elasztikus világűrről
szóló elméletét.

A Seneca nevű számítógép
a nőkérdésről és a bálnák
tömeges öngyilkosságáról szónokol
az ENSZ-ben.

Az Ádám nevű számítógép
és az Éva nevű számítógép
új számítógépeket gyártanak.

A Hamlet nevű számítógép
meghibásodott,
s ugyanazt az értelmetlen kérdést
ismételgeti a végtelenségig.

Tóth László fordításai